

На нашу думку, інститут акціонерного договору, який має місце в законодавстві України, потребує комплексного законодавчого врегулювання та впровадження з огляду на необхідність установа більш зручного для акціонерів механізму в процесі управління акціонерним товариством.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Річний звіт НКЦПФР за 2014 «Ринок цінних паперів. Європейський вибір: нові можливості та зростання» // НКЦПФР. – 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nssmc.gov.ua/user_files/content/58/1434454281.pdf.

2. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 № 514-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.

3. Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин : Рекомендації Президії Вищого господарського суду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v5_14600-07.

4. Спасибо-Фатєєва І. Акціонерні угоди / І. Спасибо-Фатєєва // Право України. – 2009. – № 12. – С. 182–190.

5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 станом на 25.09.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

6. Закон про компанії 2006 р. / Companies Act 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>.

УДК 347.78.01

ВІДМІННІСТЬ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СПАДКОЄМЦЯ Й ВОЛОДІЛЬЦЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ В УКРАЇНІ

Фесенко Є.В., здобувач

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена порівняльному аналізу відмінностей правового статусу спадкоємця й володільця авторських прав на основі наукових досліджень.

Ключові слова: автор, спадкоємець, володільця авторських прав, правовий статус, спадкування авторських прав.

Статья посвящена сравнительному анализу отличий правового статуса наследника и обладателя авторских прав на основе научных исследований.

Ключевые слова: автор, наследник, обладатель авторских прав, правовой статус, наследование авторских прав.

Fesenko E.V. A DIFFERENCE BETWEEN LEGAL STATUS OF HEIR AND COPYRIGHT PROPRIETOR IN UKRAINE

The article deals with the comparative analysis of differences between legal status of heir and copyright proprietor based on the monographic research.

Key words: author, heir, copyright proprietor, legal status, inheritance of copyrights.

Постановка проблеми. Авторське право первинно належить авторам. За винятком деяких випадків, авторські права передавані. Вони можуть бути передані третій стороні, яка стає володільцем авторських прав (таке передання виправдано необхідністю забезпечення широкого розповсюдження твору, бо це є головною турботою кожного творця), а можуть, відповідно до законодавства України, перейти до спадкоємців автора, адже авторські права зі смертю автора не закінчуються.

Ступінь розробленості проблеми. Питання про визначення правового статусу осіб, до яких або в силу заповіту, або на підставі закону перейшло виключне право в порядку спадкування, є досить важливим. Спори у сфері спадкування авторських прав – це майже не досліджувана частина у вітчизняному праві. На сьогодні в законодавстві відсутні спеціальні норми, присвячені спадкуванню прав на результати інтелектуальної діяльності. Саме тому це питання потребує ретельного вивчення.

Окремі проблемні питання спадкування авторських і суміжних прав розглядали такі вчені, як Є.П. Гаврилов, О.В. Дзера, Ю.О. Заїка, П.С. Никитюк, У.А. Омарова, О.А. Підпригора, В.І. Синайський, С.Я. Фурса, Г.В. Чурпіта та ін.

Метою статті є виявлення особливостей правового статусу спадкоємця авторських прав

і його відмінностей від статусу автора й володільця авторських прав.

Виклад основного матеріалу. Здебільшого автором твору науки, літератури, мистецтва є одна особа. Відповідно до ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права», автор є первинним суб'єктом, якому належить авторське право. За відсутності доказів іншого, автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства). Це положення застосовується також у разі опублікування твору під псевдонімом, який ідентифікує автора [1, с. 12].

Можливі випадки, коли інші особи можуть претендувати на авторство щодо того чи іншого твору. У таких випадках тільки суд, розглянувши суть справи та відповідні докази, може ухвалити рішення щодо авторства. Принцип презумпції авторства на твір відповідає Бернській конвенції про охорону літературних і художніх творів, у статті 15 якої встановлюється, що автор твору, права на який охороняються, вважається таким за відсутності доказу протилежного, якщо його ім'я зазначене на творі звичайним способом [2, с. 1]. Визнання авторства необхідно для того, щоб автор мав право на порушення судового переслідування в усіх країнах Бернського Союзу щодо будь-яких осіб, які допустили незаконне використання його твору.

В окремих випадках у творчому процесі беруть участь кілька осіб. Їх називають співавторами. Важливою умовою співавторства є те, що вклад співавторів у твір повинен мати творчий характер, тобто не можна говорити про співавторство, якщо одна особа диктує роман, а інша записує його, домовляється з видавництвом, дістає папір для видання тощо. Цивільно-правова теорія встановлює два види співавторства: роздільне й нероздільне. При нероздільному співавторстві неможливо виділити творчу працю кожного співавтора. При роздільному співавторстві складові твору чітко визначені й відомо, хто конкретно зі співавторів написав ту чи іншу його частину. Практичне значення такого поділу полягає в тому, що якщо співавторство є роздільним, то кожен із авторів зберігає за собою право розпоряджатися створеною ним частиною твору, у тому числі заборонити її використання, якщо інше не передбачено договором між співавторами. В окремих випадках, якщо твір створено в співавторстві, авторське право на нього належить співавторам спільно. Кожен зі співавторів зберігає своє авторське право на створену ним частину твору, яка має самостійне значення [3, с. 141, 142].

Роздільне та нероздільне співавторство закріплено законодавством у ст. 436 Цивільного кодексу України. У теорії авторського права при таких видах співавторства створені твори називають «сумісні твори». Д.В. Липчик нероздільне співавторство розглядає в межах обмежувальної концепції, а роздільне – у межах розширювальної концепції [4, с. 112].

Після смерті автора особа, яка отримала виключне право на твір, має право його використати, однак не в тому обсязі, у якому це може зробити сам автор.

З урахуванням указанного положення видаються неспроможними позиції, що відомі в радянській науковій літературі, згідно з якими до спадкоємців переходить уся правомочність померлого автора, яка й використовується спадкоємцями в повному обсязі [5, с. 44].

На сьогодні правовий статус спадкоємців виключних прав на твір формується на підставі загальних положень про спадкове право, що містяться в книзі шостій Цивільного кодексу України, а також статті 29 Закону України «Про авторське право і суміжні права», яка допускає перехід у спадщину виключного права на твір. Інші закони про інтелектуальну власність не містять норм про перехід майнових прав суб'єктів права інтелектуальної власності у спадщину, однак це зовсім не означає, що майнові права суб'єктів права інтелектуальної власності не можуть передаватися в спадщину.

Спадкоємці, на відміну від авторів, є суб'єктами нетворчого характеру, тобто особами, які отримали право використовувати твір не через вкладення своєї творчої праці, а в результаті того, що відповідне право перейшло до них у порядку спадкування. Проте книга четверта Цивільного кодексу України формально не передбачає відмінностей між правовим статусом особи, котра отримала право на використання твору в порядку спадкування (спадкоємцем), і правовим статусом особи, яка придбала право використовувати твір у силу, наприклад, договору про відчуження прав на твір або закону, – праволодильцем. У науковій літературі щодо цього також указується на різний статус суб'єк-

тів нетворчого характеру, котрі отримали виняткові права на твір.

До категорії осіб, котрі володіють виключним правом на твір, можуть бути зараховані спадкоємці авторів, інші особи, у яких виникло право на твір у силу закону чи договору. Так, володільцями авторських прав на твори науки, літератури й мистецтва є також юридичні особи, які є правонаступниками авторів творів, володільцями похідного авторського права. На нашу думку, правовий статус автора, спадкоємця та іншого праволодильця не збігається за своїм обсягом, тому їх не потрібно змішувати.

Чинне законодавство закріплює за автором виключні права на використання створеного ним твору будь-яким способом і в будь-якій формі. Це означає, що автор установлює, від якого моменту, у яких формах, обсязі й межах буде відкрито доступ до твору для невизначеного кола осіб.

Перехід виключного права до спадкоємця означає, що стосовно останнього починають діяти статті 440, 441 Цивільного кодексу України, з яких убачається, що праволодильцю належить виключне право на використання твору в будь-якій формі та будь-яким способом, а також виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами [6, с. 8]. Отже, до спадкоємців автора переходять виключні права на використання твору, що означають право здійснювати, дозволяти або забороняти відтворювати твір (право на відтворення); розповсюджувати оригінал або примірники творів будь-яким способом: продавати, здавати в прокат тощо (право на розповсюдження); імпортувати примірники твору з метою розповсюдження, включаючи примірники, виготовлені з дозволу автора або іншого володільця авторських прав (право на імпорт); публічно показувати твір (право на публічний показ); публічно виконувати твір (право на публічне виконання); публічно сповіщувати твір (право на публічне сповіщення); право передавати твір (передавати твір для загального відома), включаючи передачу в ефір (право на публічну передачу); сповіщувати твір по кабелю, включаючи перше і (або) наступне сповіщення по кабелю для загального відома (право на сповіщення по кабелю); перекладати твір (право на переклад); переробляти, аранжувати або іншим способом змінювати твір (право на переробку).

Право на розповсюдження оригіналу або примірників твору належить автору або іншому володільцю авторського права на будь-який твір; комп'ютерну програму; базу даних; твір, зафіксований у фонограмі; музичний твір у вигляді нотного тексту тощо [7, с. 274, 275].

Відповідно до термінології, що використовується Цивільним кодексом України, поняття «володілець авторських прав» є більш ширшим і включає в себе поняття «спадкоємець».

Особливо варто підкреслити, що правовий статус спадкоємця передбачає наявність правомочності щодо захисту особистих прав автора. Спадкоємці мають право захищати авторство на твір і протидіяти перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, що може завдати шкоди честі й репутації автора [1, с. 23]. Особисті немайнові права інтелектуальної власності не залежать від майнових прав інтелектуальної власності, не можуть відчужуватися (передаватися), за винят-

ками, установленими законом (пункти 3, 4 статті 423 Цивільного кодексу України). У частині 2 статті 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права» також ідеться про те, що особисті немайнові права автора не можуть бути передані (відчужені) іншим особам.

Отже, не можуть успадковуватися такі особисті немайнові права авторів, як право вимагати зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору, якщо це практично можливо; право забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом; право вибирати псевдонім, зазначати й вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі та його примірниках і під час будь-якого його публічного використання; право вимагати збереження цілісності твору й протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може завдати шкоди честі й репутації автора [7, с. 274]. Однак, як зазначалося вище, спадкоємці вправі здійснювати захист цих прав, які, варто відмітити, є безстроковими (частина 1 статті 425 Цивільного кодексу України).

Правовий статус спадкоємця авторських прав також не повністю збігається зі статусом автора. Так, якщо твір не було оприлюднено за життя автора і його оприлюднення суперечить волі автора, то спадкоємець, який формально отримав виключні права на такий твір, не може використовувати більшість майнових прав, що передбачені статтею 440 Цивільного кодексу України.

Винятком із цього правила, напевне, стане право на переклад, оскільки сам спадкоємець як особа, котра правомірно володіє правами на об'єкт авторського права, може самостійно здійснювати переклад і переробку твору без його опублікування в особистих цілях. Гадаємо, що в законодавстві з цього приводу є деяка невизначеність. З одного боку, спадкоємець є особою, до якої перейшли всі виключні права; з другого – спадкоємець не може їх використати, оскільки практично будь-яке використання виключних прав, наприклад, право на відтворення або публічне виконання твору, усе одно призведе до порушення волі автора щодо оприлюднення твору.

Як зазначалося вище, тільки автор може бути творчим суб'єктом і володіє всім об'ємом прав, що надані законодавством. Отже, якщо порівняти статус автора і спадкоємця, можна відмітити таке:

– по-перше, і автор, і спадкоємець мають право заповідати або виступати спадкодавцями за законом. Однак автор завжди може бути спадкодавцем, а спадкоємець – тільки в тому випадку, якщо ще не минув сімдесятирічний строк охорони авторських прав;

– по-друге, спадкоємець не може використовувати всі особисті немайнові права, на відміну від автора;

– по-третє, спадкоємець не може використовувати твір, який не було оприлюднено і права на який формально перейшли до нього, але автор цей твір не оприлюднив і ясно виразив свій намір заборонити оприлюднення твору в майбутньому;

– по-четверте, у спадкоємця авторських прав виключне право на використання твору (окрім випадків спадкування за заповітом) переходить разом зі всією спадковою масою, тобто з іншим майном і зобов'язаннями спадкодавця. В автора виключне право на використання твору виникає в зв'язку зі створенням ним указанного твору.

Висновки. Отже, обсяг повноважень спадкоємців авторського права на твір і осіб, яким автори чи їхні спадкоємці передали свої авторські майнові права (правоволодільців), вужчий, аніж в автора твору. За характером права вищезазначених правоволодільців є похідними, оскільки перейшли їм від автора. Різниця цих прав виявляється не лише в їх обсязі, а також і в терміні дії. Згідно зі статтею 446 Цивільного кодексу України, авторське право на твір для спадкоємців діє упродовж сімдесяти років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком смерті автора.

І наостанок зазначимо, що ми висвітлили лише окремі проблемні питання у сфері спадкування авторських прав. Тому проблеми щодо спадкування авторських прав, а також правового статусу осіб, до яких або в силу заповіту, або на підставі закону перейшло виключне право в порядку спадкування, є достатньо важливими й потребують подальшого широкого обговорення наукової спільноти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
2. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24.07.1971. Приєднання від 31.05.1995, підстава 189/95-вр [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_051.
3. Заїка Ю.О. Українське цивільне право : [навчальний посібник] / Ю.О. Заїка. – К. : Істина, 2005. – 312 с.
4. Липчик Д. Авторское право и смежные права / Д. Липчик ; пер. с фр. ; предисловие М. Федотова. – М. : Ладомир ; Издательство ЮНЕСКО, 2002. – С. 112.
5. Никитюк П.С. Наследственное право и наследственный процесс / П.С. Никитюк. – Кишинёв, 1973.
6. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page8>.
7. Цивільний кодекс України : [науковий-практичний коментар] / за заг. ред. Є.О. Харитоновой, О.І. Харитоновой, Н.Ю. Голубевої. – 2-е вид., перероб. та доп. – К. : Права єдність, 2009.